

SAĞLIK BAKANLIĞI
Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü
Hasta Hakları ve Tıbbi Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı
Bakanlık Yayın No:963

ULAKBİM TR Dizinde Taranmaktadır

Hakemli Dergi
TSHD

Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi

ISSN: 2149-309X-Biannually
https://edergi.saglik.gov.tr/
https://dergipark.org.tr/tr/pub/tshd
Yıl/Year: 2024 Aralık/ December
Sayı/Issue:24

SOSYAL HİZMET ALANINDA MADDE BAĞIMLILIĞI KONUSUYLA İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

Gökhan BODUROĞLU¹

Makale Bilgileri/ Article info

Makalenin Türü/Article Type: Araştırma
Geliş Tarihi / Date Received: 31.08.2024
Revizyon Tarihi/Date Revised: 25.09.2024
Kabul Tarihi / Date Accepted:11.10.2024
Yayın Tarihi / Date Published: 03.01.2025
DOI: 10.46218/tshd.1541387

Makale Künyesi/To cite this article:
Boduroğlu, G. (202..). Sosyal Hizmet Alanında Madde Bağımlılığı Konusuyla İlgili Yapılan Çalışmaların Bibliyometrik Analizi. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi* 109-123.

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Gökhan BODUROĞLU, Öğr. Gör. Dr., Hitit Üniversitesi, Sungurlu Meslek Yüksekokulu, gokhanboduroglu@hitit.edu.tr

Öz

Biyolojik, psikolojik ve sosyal açıdan olumsuz olarak etkileyen, toplumsal yapı için önemli bir sağlık sorunu olan madde bağımlılığı; sosyal hizmet alanının en önemli konularından biridir. Bu çalışma, Web of Science (WOS) veri tabanında sosyal hizmet alanında madde bağımlılığı konusunda yapılan akademik çalışmaların bibliyometrik bir analizini sunmayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda Web of Science (WOS) veri tabanında 2014 ile 2023 yılları arasında "substance abuse" filtrelemesiyle toplamda 23.920 araştırma olsa da bu çalışmaların yalnızca %4,89'u (1.171 çalışma) "social work (sosyal hizmet)" kategorisinde yer almaktadır. Araştırma kapsamında yapılan inceleme de dağılımlar, yayın ağları, anahtar kelimeler vb. veriler grafik ve görseller halinde incelenmiştir. Konuyla ilgili çalışmaların önemli bir kısmının çocuk ve gençlik refahı alanına yönelik olduğunu göstermektedir. Bu çalışma, madde bağımlılığıyla mücadelede daha etkili sosyal hizmet politikaları ve müdahale stratejilerinin geliştirilmesi için hem Türkiye'de hem de diğer ülkelerdeki araştırmacıların daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyduğunu vurgulamakta ve gelecekteki araştırmaların odaklanabileceği öncelikli alanları belirlemeye rehberlik etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Madde Bağımlılığı, Sosyal Hizmet, Bibliyometrik Analiz

BIOMETRIC ANALYSIS OF STUDIES ON SUBSTANCE USE IN THE FIELD OF SOCIAL WORK

Abstract

Substance addiction, which negatively affects individuals biologically, psychologically, and socially and is a significant health problem for societal structures, is one of the most important issues in the field of social work. This study aims to present a bibliometric analysis of academic studies on substance addiction in social work within the Web of Science (WOS) database. For this purpose, although there were a total of 23,920 studies with the "substance abuse" filter in the Web of Science (WOS) database between 2014 and 2023, only 4.89% (1,171 studies) of these studies fall under the "social work" category. The study examines distributions, publication networks, keywords, and other data in graphical and visual forms. A significant portion of the studies on this topic are related to child and youth welfare. This study emphasises the need for more research by researchers in Türkiye and other countries to develop more effective social work policies and intervention strategies in the fight against substance addiction. It provides guidance on the priority areas that future research can focus on.

Keywords: Substance Abuse, Social Work, Bibliometric Analysis

¹ Öğr. Gör. Dr., Hitit Üniversitesi, Sungurlu Meslek Yüksekokulu, Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü, Sosyal Hizmetler Programı, ORCID: 0000-0002-6424-6478.

1. Giriş

Bağımlılık, bir bireyin bir maddeye veya davranışa karşı aşırı bağımlılık geliştirmesi, bu bağımlılık nedeniyle iradesini kaybetmesi ve bağımlı olduğu maddeyi veya davranışı kendi iradesi dışında sürdürmek zorunda hissetmesi olarak tanımlanabilir. Bağımlılık, bireyin kendisini, ailesini, çevresini ve hatta yaşadığı toplumu etkileyen bir hastalık olarak da tanımlanmaktadır (Kürtüncü ve Tunca, 2022: 56-57; Aktürk ve diğerleri, 2019:7). Ögel (2020:66) ise bağımlılığın bir davranış biçimi içeren bir hastalık olduğuna, bağımlılığa ilişkin beyinde birçok nörokimyasal, nörofizyolojik değişimler saptandığına işaret etmektedir. Bağımlılık, bireyin yaşantısında olumsuz sonuçlar ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Birey, bağımlı olduğu madde veya davranış nedeniyle günlük hayatındaki işlevlerini yerine getirmekte güçlük çeker ve sosyal, akademik ve aile yaşamında aksaklıklar yaşar. Tarhan ve Nurmedov (2020:19)'e göre, bireyler ruhsal durumlarını desteklemek, özgür hissetmek, duygularını bastırmak veya kaçmak, özledikleri ruh haline ulaşmak, eşlerinin saldırganlığından kaçmak için alkol ve/veya madde kullanımına başvurmaktadır. Şüphesiz ki bu bakış açısı, medyada yansıtılan bakış açısı ile paraleldir. Zira bu bakış açısı bireyin kaçındığı bu durumların çok daha ötesinde bir sorun ile; "bağımlılık" ile karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır.

Bağımlılık; madde bağımlılığı ve davranışsal bağımlılıklar olmak üzere iki başlık altında sınıflandırılmaktadır. Madde bağımlılığı, bir veya birden fazla vücut işlevini olumsuz etkileyen maddelerin kullanılması ve bu maddelerin zararlarına rağmen kullanımının bırakılmaması durumu olarak tanımlanmaktadır (Yıldız, 2016:74). Tanımdan da anlaşılacağı üzere kişi kullanmış olduğu madde nedeniyle zarar görmesine rağmen iradeyi kaybettiği için bağımlı olduğu maddeyi kullanmaya devam etmektedir. Davranışsal bağımlılık ise bireyin belirli bir davranışa bağımlı hale gelmesi durumunu ifade etmektedir (Dinç, 2020:177; Karabulut ve Gökler, 2023:56). Davranışsal bağımlılıklar alışveriş, kumar, internet, akıllı telefon kullanımı vb. şekilde sıralanabilir. Goodman (1990:1403), davranışsal bağımlılığı, bir bireyin bir davranışı kontrol etmekte tekrarlayan başarısızlık yaşamasına rağmen ve önemli olumsuz sonuçlara karşın bu davranışı sürdürmesi durumu olarak tanımlamaktadır. Söz konusu davranışsal bağımlılıklarda da birey iradesini kaybetmektedir. Karabulut (2023:2), bireyin bağımlı olduğu davranışı gerçekleştirmediği zaman kaygılı ve huzursuz hissedeceğine dikkat çekerek, davranışın takıntı haline gelebileceğini vurgulamaktadır.

Madde kullanımı, bireyin biyolojik, psikolojik ve sosyal sağlığını olumsuz şekilde etkilemektedir. Bireysel sağlığı etkilemekle kalmayıp aile yaşamı, toplum güvenliği ve ekonomi üzerinde de önemli ölçüde olumsuz etkiler bırakmakta, bununla birlikte oldukça maliyetli ve yıkıcı bir hal almaktadır (Orum ve diğerleri, 2018:371). Madde bağımlılığı psikolojik, hukuki, tıbbi, sosyal ve kültürel konuların karmaşık iç içe geçmiş katmanlarının birleşimini yansıttığı konusunda farkındalık giderek artmaktadır (Choi ve Ryan, 2007:1396). Bireyin kullanılmış olduğu madde, beynin has hislerini düzenleyen bölgelerini dopamin yükleyerek beynin ödül sistemini hedeflemektedir (Tarhan ve Nurmedov, 2020:26). Birey uzun süreli madde kullanımı sonrasında bu hazzı kaybedecek ancak dopamin işlevini normale döndürmek için madde kullanmak zorunda kalacaktır (Kalaycı, 2022:7). Bu bağlamda Twerski (2020:16) bağımlı bireyin her zaman istekli olmayabileceğine, kendi düşünceleri ile kendilerini kandırarak, çevrelerine de yalan söyleyerek bağımlılık

döngüsünde bulunabileceklerine işaret etmektedir. Kuşkusuz, birey her ne kadar maddeyi almak istemese de bağımlı olduktan sonra hem fiziksel hem de psikolojik olarak maddeyi kullanmak için istek duyduğu görülmektedir. Bağımlı birey maddeye ulaşamadığında terleme, titreme, bulantı, kusma gibi belirtiler görülür ve bunlar fiziksel belirtiler olarak öne çıkar, bununla birlikte kişi madde kullandığı zaman doyum sağlama ve rahatlama gibi geçici etkiler yaşar ve bu durum da bağımlılığın psikolojik etkilerindedir (Yeşilay, 2019:21). Tüm bunlar sonucunda madde kullanan bireyler toplumsal yaşamlarında ayrımcılık ve damgalanma sorunu ile de karşı karşıya kalmaktadır. Böylelikle benlik saygıları azalmakta, toplumdaki izole olmaktadır (Kocataş ve Tektaş Soy, 2020: 74). Bu izole oluş, bireyin sosyal ortamlardan geri çekilmesine ve yalnızlaşmasına, daha da ötesi bu yalnızlık sonrasında bağımlı olduğu nesneye daha fazla bağımlı olmasına neden olmaktadır. Köktaş ve Yiğitoğlu (2023: 188) bu kısır döngünün devam etmesinin, bireylerin hem psikolojik hem de sosyal açıdan olumsuz durumlar yaşamalarına neden olduğuna ve bu durumun bireylerin ruh sağlığında uzun vadeli etkileri oluşacağına işaret etmektedirler. Bu etkileri en aza indirmek amacıyla bağımlı bireyin çevresi ile iletişimi güçlendirmeye, sosyalleşme pratiklerini geliştirmeye ihtiyaç duyulmaktadır. Böylelikle bağımlılık döngüsünden çıkartılması mümkün olabilecektir. Nitekim bağımlılık döngüsünde çevre oldukça önemli bir konumdadır. Bireylerin bağımlılığa başlama nedenlerinin çevresel faktörlere bağlı olduğu araştırmalarla da desteklenmektedir (Kılıç, 2023:36). Bu kapsamda tedavide sağlıklı bir çevreye odaklanılmaması, bireyin bağımlılığa sürükleyen çevre ile yeniden etkileşime girmesine yol açabilmektedir. Tedavide son dönemlerde kendine yardım gruplarının da etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Adsız alkoliklerde de etkili olan kendine yardım gruplarının madde bağımlısı bireylerde de fayda sağladığı görülmektedir. Bayraktar ve diğerleri (2024:75) madde kullanıcılarının kendi kendine tedavi yöntemlerini ilaç kullanımı, çevrenin değiştirilmesi, arkadaş çevresinin değiştirilmesi, bireyin kendi içindeki süreçleri yönetmesi, sorumluluk alması ve boş zamanları değerlendirilmesi olarak tanımlamışlardır. Ancak her ne kadar kendine yardım gruplarının faydalı olduğu sonucuna ulaşılsa da tedavi sağlayıcıların varlığı bağımlılık tedavisinde önemli bir yerdedir. Tedavi sağlayıcıların da multidisipliner bir yapıda oluşu bağımlılığı bütüncül bir şekilde ele alma noktasında gerekliliktir. Biyopsikososyal boyutlarıyla teori ve pratik temelinde, sosyal hizmet de bu disiplinlerden biridir (Mutlu, 2015:23). Sosyal hizmet çalışmalarıyla, bağımlı bireylerin rehabilitasyonu, topluma yeniden entegrasyonu ve bağımlılığın nedenleriyle başa çıkmaları için destek sağlayarak madde bağımlılığıyla mücadelede aileleri de desteklemekte ve toplumsal bilincin artırılması için önemli bir araç olarak hizmet vermektedir.

2. Yöntem

Bağımlılık, sağlık, psikoloji, sosyoloji ve diğer alanlarda olduğu gibi sosyal hizmet alanı için de önemli bir konudur. Bu çalışma, sosyal hizmet alanındaki araştırmacılar için bilgi sağlayarak, alandaki araştırmalara yön verme ve geliştirme potansiyeli sunmayı amaçlamaktadır. Formun Üstü

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen Formun Altı madde bağımlılığı konusundaki bibliyometrik analiz çalışmasının temel amacı, bu alandaki bilimsel literatürün kapsamlı bir değerlendirmesini yaparak, mevcut araştırma eğilimlerini ve gelişmelerini belirlemektir. Ayrıca, bu çalışma, madde bağımlılığıyla ilgili olarak

sosyal hizmet alanında yapılan araştırmalarda hangi konuların daha fazla vurgulandığını, hangi alanlarda daha fazla araştırma yapılması gerektiğini ve mevcut literatürdeki boşlukları belirleyerek, gelecekteki araştırmalar için rehberlik etmek amaçlanmıştır.

Çalışma yöntemi olarak kullanılan bibliyometrik analiz, geniş veri setlerini keşfretmek ve analiz etmek için kullanılmaktadır. Bibliyometrik çalışmalar, bir alanda yeni ve anlamlı ilerlemeler için sağlam temeller sağlamaktadır. Ayrıca, araştırmacılara tek bir kaynaktan genel bir bakış sağlama, alandaki boşlukları belirleme, yeni fikirler üretme ve alanla ilgili katkıları konumlandırma konusunda önemli bir fırsat sunmaktadır (Donthu vd., 2021:295). Araştırma kapsamında bibliyometrik analiz ile literatürdeki önemli dağılımlar ve anahtar konuları belirleyerek madde bağımlılığı alanındaki araştırmaların gelişimine ve ilerlemesine katkıda bulunabilir. Bu analiz, madde bağımlılığıyla ilgili araştırmalarda hangi alanların daha fazla vurgulanması gerektiğini belirlemede ve bu alandaki gelecek çalışmalar için potansiyel fırsatları tanımlamada araştırmacılara yol gösterici niteliktedir. Araştırmada kapsamında “madde bağımlılığı” konusuyla ilgili Web of Science veri tabanında yer alan sosyal hizmet kategorisinde yer alan araştırmalar bibliyometrik analiz yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Bu çalışmada, analizlerin gerçekteştirilmesi ve haritaların oluşturulması için dünya çapında en kapsamlı veri tabanlarından biri olan, yüksek etki faktörüne sahip bilimsel çalışmaları içeren ve çok disiplinli atıf indeksi bulunan Web of Science (WoS) veri tabanı kullanılmıştır (Demir vd., 2023: 559; Çankaya, 2024: 81). Araştırmada, Web of Science (WoS) veri tabanından elde edilen verilere 12.02.2024 tarihinde erişilmiştir. Araştırma kapsamında Web of Science veri tabanında sosyal hizmet alanında 2014 ile 2023 yılları arasında (son on yıl) “substance abuse (madde bağımlılığı)” kavramıyla ilgili toplamda 1171 çalışma olduğu saptanmış ve çalışmaların tamamı araştırmaya dahil edilmiştir.

Araştırmada kapsamında “madde bağımlılığı” konusuyla ilgili sosyal hizmet kategorisinde Web of Science veri tabanında yer alan araştırmalarda aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

2014-2023 yılları arasında Web of Science veri tabanında “madde bağımlılığı” konusuna ilişkin yayınların kategorilere göre dağılımını nasıldır?

2014-2023 yılları arasında Web of Science veri tabanında “madde bağımlılığı” konusuna ilişkin sosyal hizmet kategorisinde yayınların yıllara göre dağılımını nasıldır?

2014-2023 yılları arasında Web of Science veri tabanında “madde bağımlılığı” konusuna ilişkin sosyal hizmet kategorisinde yayınların atıf sayılarının yıllara göre dağılımını nasıldır?

2014-2023 yılları arasında Web of Science veri tabanında “madde bağımlılığı” konusuna ilişkin sosyal hizmet kategorisinde yayınların yazarlara ve yayın türlerine göre dağılımları nasıldır?

2014-2023 yılları arasında Web of Science veri tabanında “madde bağımlılığı” konusuna ilişkin sosyal hizmet kategorisinde yayınların ülkelere ve kurumlara göre dağılımını nasıldır?

2014-2023 yılları arasında Web of Science veri tabanında “madde bağımlılığı” konusunda sosyal hizmet kategorisinde yapılan yayınlarda kullanılan anahtar kelimelerin ađ haritası ve yoğunluk haritası nasıldır?

3. Bulgular

Web of Science veri tabanında sosyal hizmet kategorisinde 2014 ile 2023 yılları arasında “subtance abuse (madde bağımlılığı)” anahtar kelimesi ile ilgili toplamda 1.171 çalışma verisi çekilerek yıllara göre yayın sayıları, yayın türlerine göre yayın sayısı, yazarlara göre yayın sayıları, yayınların yıllara göre atıf sayısı, yayınların dizinlere göre dağılımı, yayınların kurumlara göre dağılımı, yayınların ülkelere göre dağılımları, en fazla kullanılan ilk on anahtar kelimenin kullanım sayıları grafik ve tablolar şeklinde hazırlanmış, yazar yayın ağı, yazar atıf ağı, kurumlara göre yayın ağı, ülkelere göre yayın ağı ve anahtar kelime ağı ve yoğunluk haritası ise VOSviewer yazılım programı aracılığıyla görselleştirilmiştir.

Araştırma kapsamında her ne kadar 2014-2023 yılları arasında sosyal hizmet kategorisinde madde bağımlılığı konusuna ilişkin bibliyometrik analizi bağlamında sınırlandırılmış olsa da sosyal hizmet alanındaki çalışmaların bütüne olan payının gözükmesi adına diğer alanlardaki çalışmaların durumuna da bakmak amaçlanmıştır. Web of Science veri tabanında 2014 ile 2023 yılları arasında “subtance abuse” filtrelemesiyle toplamda 23.920 araştırmaya ulaşılmıştır. Tablo 1’de bu araştırmaların kategorileri incelendiğinde %30,19 Madde Bağımlılığı (7,222), %20,07 Psikiyatri (4,801), %13,47 Klinik Psikoloji (3,224), %11,45 Kamu, Çevre ve İş Sağlığı (2,741), % 5,11 Tıp (1,224) ve %4,89 Sosyal Hizmet (1,171) kategorisinde bulunmakta olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1. Yayınların Kategorilere Göre Dağılımı

Kategorileri	Yüzde	Sayı
Madde Bağımlılığı	%30,19	7,222
Psikiyatri	%20,07	4,801
Klinik Psikoloji	%13,47	3,224
Kamu, Çevre ve İş Sağlığı	%11,45	2,741
Tıp	% 5,11	1,224
Sosyal Hizmet	%4,89	1,171

Tablo 2’de “madde bağımlılığı” konusuyla ilgili 2014-2023 yılları arasında sosyal hizmet kategorisinde yapılan çalışmaların yıllara bağlı olarak yayınlanma dağılımı ele alınmıştır. 2014-2023 yılları arasında yapılan 1.171 çalışma incelendiğinde konuyla ilgili çalışmaların azalma eğilimine girdiği görülmektedir. 2023 yılında en az yayın yapıldığı, 2019 yılında ise en yüksek sayıya ulaştığı, 2014 yılında 130 , 2015 yılında 147, 2016 yılında 109, 2017 yılında 124, 2018 yılında 112, 2019 yılında 148, 2020 yılında 121, 2021 yılında 115, 2022 yılında 85, 2023 yılında ise 80 yayının yapıldığı tespit edilmiştir. Tablo 2’de görüldüğü sosyal hizmet kategorisinde “madde bağımlılığı” konusuyla ilgili 2014-2023 yılları içerisinde yayın sayısında dalgalanmalar olsa da yayın sayısının giderek azaldığı görülmektedir.

Tablo 2. Yayınların Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	Yayın Sayısı
2023 yılında	80 Yayın
2022 yılında	85 Yayın
2021 yılında	115 Yayın

2020 yılında	121 Yayın
2019 yılında	148 Yayın
2018 yılında	112 Yayın
2017 yılında	124 Yayın
2016 yılında	109 Yayın
2015 yılında	147 Yayın
2014 yılında	130 Yayın

Tablo 3’de “madde bağımlılığı” ile ilgili olarak yapılan yayınların türlerine göre dağılım verileri incelendiğinde sosyal hizmet kategorisinde yapılan 1.171 çalışmanın büyük bir kısmını makalelerin (1.088) oluşturduğu görülmektedir. Makale dışında yayın türleri Kitap (2), Kitap Bölümleri (23), Kitap İncelemesi (2) ve diğer (56) olarak sıralanmaktadır.

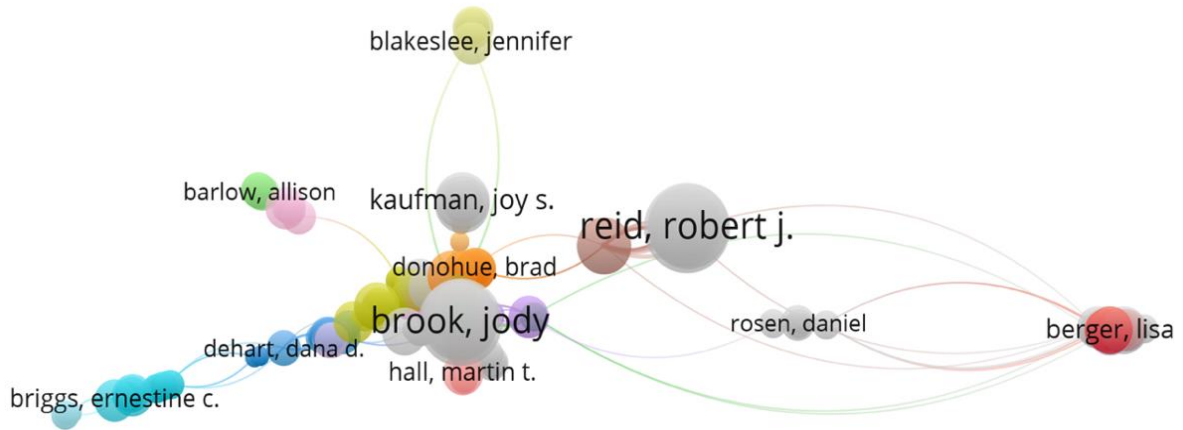
Tablo 3. Yayınların Türlerine Göre Dağılımı

Yayınların Türü	Sayı
Makale	1.088
Kitap Bölümleri	23
Kitap	2
Kitap İncelemesi	2
Diğer	56

Tablo 4 ve Şekil 1’de “madde bağımlılığı” ile ilgili sosyal hizmet kategorisinde en fazla katkı sağlayan 10 yazar verilmiştir. Katkısı olan bu yazarlar; Brook, Jody (17), Reid, RJ (17), Sieger, Margaret H. Lloyd (16), Garcia-Reid, Pauline (16), Akın, Becci A (13), Opara, Ijeoma (10), Lardier, David (10), Lardier, David T. (7), Kaufman, Joy S. (7), Peterson, N. Andrew (7) olarak sıralanmaktadır.

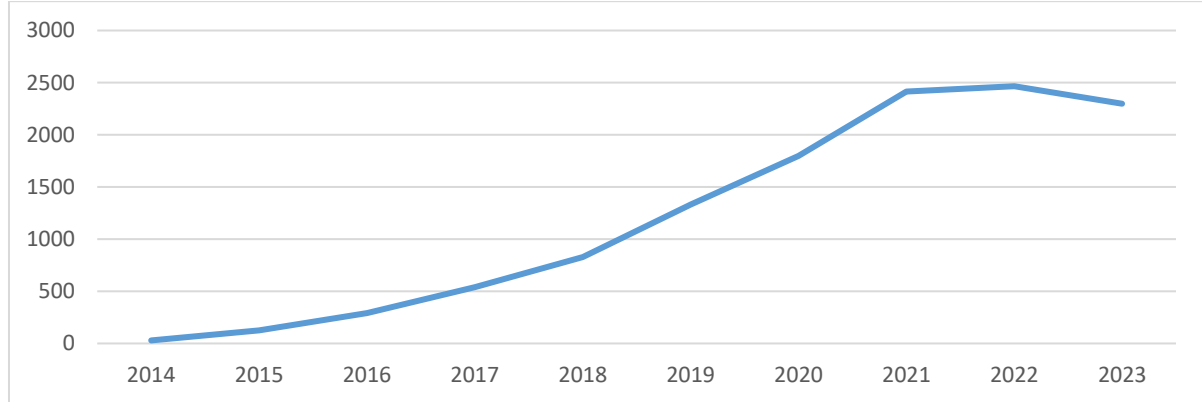
Tablo 4. Yayınların Yazarlara Göre Dağılımı

Yazar	Yayın Sayısı
Brook, Jody	17
Reid, RJ	17
Sieger, Margaret H.Lloyd	16
Garcia-Reid, Pauline	16
Akın, Becci A	13
Opara, Ijeoma	10
Lardier, David	10
Lardier, David T.	7
Kaufman, Joy S.	7
Peterson, N.Andrew	7

Şekil 1. Yazarlar Yayın Ağı

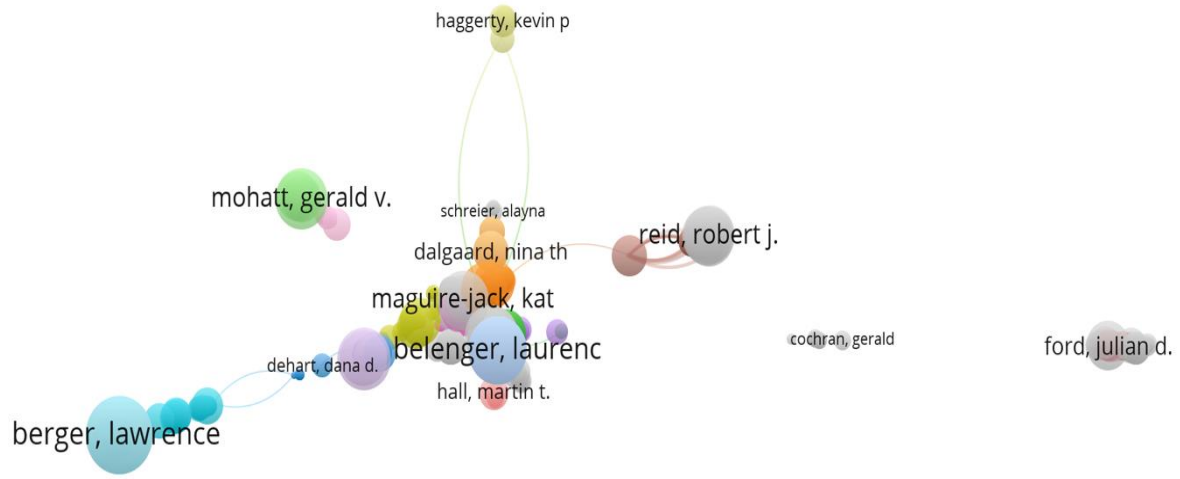
Grafik 1’de “madde bağımlılığı” konusuna ilişkin sosyal hizmet kategorisinde yayınların alıntılama dağılımına yer verilmiştir. 2014-2023 yılları arasındaki “madde bağımlılığı” konusunda sosyal hizmet kategorisinde yayınların toplam alıntılanma sayısı 12.298’dir. Yayınların alıntılanma sayılarına bakıldığında 2014 yılından 2022 yılına kadar düzenli olarak atıf sayısının artış gösterdiği görülmektedir. 2014 yılında 29, 2015 yılında 127, 2016 yılında 290, 2017 yılında 539, 2018 yılında 828, 2019 yılında 1331, 2020 yılında 1790, 2021 yılında 2414, 2022 yılında 2466, 2023 yılında 2297 alıntı yapılmıştır.

Grafik 1. Atıf Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı

Şekil 2’ de, “madde bağımlılığı” konusunda sosyal hizmet kategorisinde en fazla atıf yapılan yazarlar bulunmaktadır. Grafik çalışmasında niteliği öne çıkarmak amacıyla, çalışma kapsamında incelenen çalışmalarda en az bir yayını bulunan ve en az bir atıf alan 3031 çalışma arasında ilişki bulunan 854 çalışma haritalandırılmıştır. Bu çalışmalar içerisinde Web of Science veri tabanına göre sadece konu ile ilgili bir yayına sahip olan ayrı ayrı 289’ar atıfa sahip olan Berger, Hunt ve Slack’ın birlikte yayınladıkları “Adverse Childhood Experiences And Behavioral Problems In Middle Childhood” adlı yayınlarıyla en fazla atıfa sahip yazarlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yazarları “Outcomes Of Children Who Grew Up In Foster Care: Systematic-Review” adlı ortak çalışmaları ile 222’şer atıf alan Belenger, De Maeyer, Gypen, Van Holen,

Vaderfaillie takip etmektedir. Web of Science veri tabanında madde bağımlılığı konusunda sosyal hizmet kategorisinde en fazla yayına sahip olan (17) Reid'in 168 atfı, Brook (16)'un 151 atfı, Garcia-reid (15)'in 162 atfı ve Lloyd (14)'un ise 180 atfı bulunmaktadır.

Şekil 2. Yazar Atıf Ağı

Tablo 5'de Web of Science içerisinde yayınların dizinlere göre dağılımlarına bakıldığında büyük çoğunluğunun SSCI dizininde yer aldığı görülmektedir. Sosyal Bilimler Atıf Dizini (SSCI) 774 (%66.09) dışında yayınların dizinleri; Gelişen Kaynaklar Atıf Dizini (ESCI) 372 (%31.76), Sosyal ve Beşerî Bilimler Kitap Atıf Dizini (BKCI-SSH), Genişletilmiş Bilim Atıf Dizini (SCI-EXPANDED) 8 (%0.68) ve Kitap Atıf Dizini-Bilim (BKCI-S) 1 (%0.08) olarak sıralanmaktadır.

Tablo 5. Dizinlere Göre Yayın Dağılımları

Yayınların Dizinleri	Sayı	Yüzde
SSCI	774	%66.09
ESCI	372	%31.76
BKCI-SSH	25	%2,13
SCI-EXPANDED	8	%0.68
BKCI-S	1	%0.08

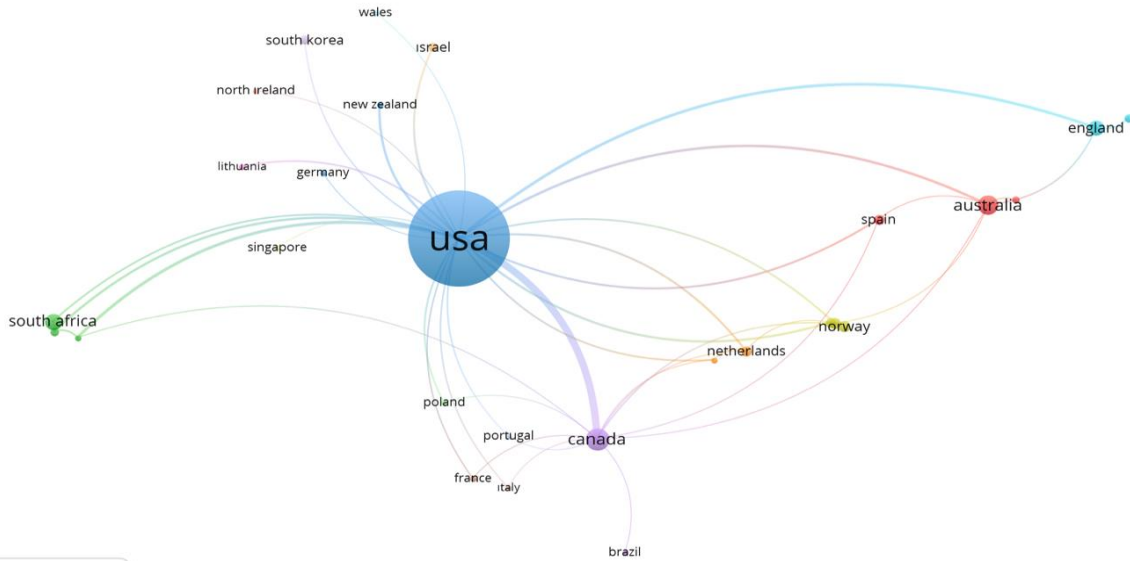
Tablo 6 ve Şekil 3'de "madde bağımlılığı" konusunda sosyal hizmet kategorisinde yayınların kurumlara göre dağılımı ve yayın ağları gösterilmektedir. University Of Kansas School Of Social Welfare 26 (%2.22) ilk sırada yer almaktadır. Diğer üniversiteler ise şu şekilde University Of Denver Graduate School Of Social Work 21 (%1.79), Yale School Of Medicine 18 (%1.53), The University Of Tennessee Knoxville College Of Social Work 16 (%1.36), University Of Connecticut School Of Social Work 16 (%1.36), Rutgers New Brunswick School Of Social Work 15 (%1.28), University Of Southern California Suzanne Dworak Peck School Of Social Work 15

Tablo 7. Ükelere Göre Yayın Dağılımı

Ülke	Sayı	Yüzde
ABD	905 yayın	%77,28
Kanada	57 yayın	%4,86
Avustralya	44 yayın	%3,75
Güney Afrika	30 yayın	%2,56
İngiltere	26 yayın	%2,22
Norveç	16 yayın	%1,36
İsveç	15 yayın	%1,28
İspanya	14 yayın	%1,19
Hollanda	12 yayın	%1,02
Çin	12 yayın	%1,02

Şekil 4. Ükelere Göre Yayın Ağı

Tablo 8’de “madde bağımlılığı” konusunda sosyal hizmet kategorisinde yer alan çalışmalarda kullanılan anahtar kelimelerin tekrar sayıları yer almaktadır. Web of Science veri tabanından çekilen 1.071 çalışmanın veri dosyasında VOSviewer programı ile analiz için bir anahtar kelimenin en az 5 kez kullanılması şartıyla toplam 2554 anahtar kelime belirlenmiş, ancak bunlardan sadece 172 tanesi eşik değerini geçmiş ve analiz için kullanılmıştır. Şekil 5’de verilen anahtar kelime ağına göre anahtar kelimeler arasındaki kısa mesafe, güçlü bir ilişkiyi; uzaklık ise zayıf bir ilişkiyi göstermektedir. Anahtar kelime ağına göre ilgili çalışmalarda en fazla substance abuse (madde bağımlılığı), child welfare (çocuk refahı), Mental health (ruh sağlığı), child maltreatment (çocuğa kötü muamelesi), substance use (madde kullanımı), Trauma (travma),

Foster Care (koruyucu Bakım), Homelessness (evsizlik), Adolescents (ergenler), Prevention (Önleme) kelimeleri kullanılmıştır.

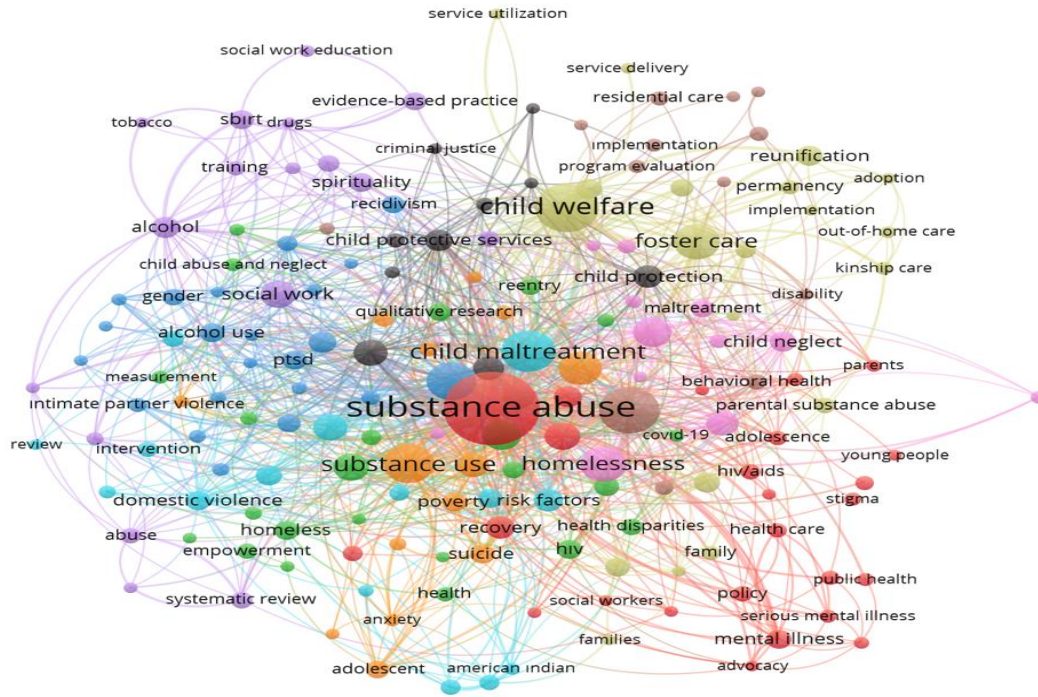
Tablo 8. Anahtar Kelime Tekrar Sayıları

	Kelime	Tekrar Sayısı
1	Substance Abuse (Madde Bağımlılığı)	205
2	Child Welfare (Çocuk Refahı)	89
3	Mental Health (Ruh Sağlığı)	82
4	Child Maltreatment (Çocuğa Kötü Muamale)	67
5	Substance Use (Madde Kullanımı)	59
6	Trauma (Travma)	57
7	Foster Care (Koruyucu Bakım)	48
8	Homelessness (Evsizlik)	48
9	Adolescents (Ergenler)	43
10	Prevention (Önleme)	35

Şekil 5 ve şekil 6'da "madde bağımlılığı" konusunda sosyal hizmet kategorisinde yer alan çalışmalarda kullanılan anahtar kelimelerinin ağı ve yoğunluk haritası incelendiğinde anahtar kelimelerin 11 farklı grup içerisinde yer aldığı görülmektedir. Anahtar kelime gruplarında yer alan en fazla kullanıma sahip ilk 3 anahtar kelime aşağıdaki biçimde ele alınmaktadır:

- **Birinci Küme (Kırmızı):** Substance Abuse (Madde Bağımlılığı-205 Tekrar), Addiction (Bağımlılık- 29 Tekrar), Recovery (İyileşmek-21 Tekrar)
- **İkinci Küme (Yeşil):** Prevention (Önleme-35 Tekrar), Women (Kadın- 28 Tekrar), Homeless (Evsizlik-15 Tekrar)
- **Üçüncü Küme (Turuncu):** Trauma (Travma-57 Tekrar), Substance Abuse Treatment (Madde Bağımlılığı Tedavisi -18 Tekrar), PTSD (Travma Sonrası Stres Bozukluğu-15 Tekrar)
- **Dördüncü Küme (Sarı):** Child Welfare (Çocuk Refahı-89 Tekrar), Foster Care (Koruyucu Bakım-48 Tekrar), Children (Çocuklar-17 Tekrar)
- **Beşinci Küme (Mor):** Social Work (Sosyal Hizmet-29 Tekrar), Alcohol (Alkol-19 Tekrar), Spirituality (Maneviyat-14 Tekrar)
- **Altıncı Küme (Mavi):** Child Maltreatment (Çocuğa Kötü Muamele-67 Tekrar), Parenting (Ebeveynlik-26 Tekrar), Risk Factors (Risk Faktörleri-21 Tekrar)
- **Yedinci Küme (Turucu):** Substance Use (Madde Kullanımı-59 Tekrar), Adolescents (Ergenler-43 Tekrar), Depression (Depresyon-22 Tekrar)
- **Sekizinci Küme (Kahverengi):** Mental Health (Ruh Sağlığı-82 Tekrar), Youth (Genç-25 Tekrar), Behavioral Health (Davranışsal Sağlık-10 Tekrar)

- **Dokuzuncu Küme (Pembe):** Homelessness (evsizlik-48 tekrar), Child Abuse (çocuk istismarı-34 tekrar), Adverse Childhood Experiences (Olumsuz Çocukluk Deneyimleri-24 Tekrar)
- **Onuncu Küme (Siyah):** Treatment (Tedavi-26 Tekrar), Substance Use Disorder (Madde Kullanım Bozukluğu-22 Tekrar), Child Protection (Çocuk Koruma-21 Tekrar) şeklinde sıralanmaktadır.

Şekil 5. Anahtar Kelime Kullanım Ağı

Anahtar kelime ağı analizi sonucunda yazarların kullandığı anahtar kelimelerin farklı kümelere ayrılmıştır. İlk kümeye bakıldığında, madde bağımlılığı, bağımlılık ve iyileştirme çalışmalarının odaklandığı görülmektedir. İkinci kümede bağımlılığı önleme, kadınlar ve evsizlikle ilgili çalışmalar öne çıkmaktadır. Üçüncü kümede ise özellikle travma odaklı çalışmaların yoğunlaştığı, özellikle travma, travma sonrası stres bozukluğu ve madde bağımlılığı tedavisi üzerine çalışmalar bu kümeye dahil edilmektedir. Dördüncü kümede çocuklar, koruyucu bakım ve çocuk refahı alanındaki çalışmalar yer almaktadır. Beşinci kümede ise sosyal hizmet, alkol ve maneviyatla ilgili çalışmalar yer almaktadır. Altıncı kümede çocuğa yönelik kötü muamele, ebeveynlik ve risk faktörleri üzerine yapılan çalışmalar gruplanmaktadır. Yedinci kümede madde kullanımı, ergenlik ve depresyon arasındaki ilişki ele alınmaktadır. Sekizinci kümede ruh sağlığı, gençlik ve davranışsal sağlık konuları öne çıkmaktadır. Dokuzuncu kümede evsizlik, olumsuz çocukluk deneyimleri ve çocuk istismarı konuları, son olarak onuncu kümede ise tedavi, madde kullanım bozukluğu ve çocuk koruma konularına odaklanan çalışmalar yer almaktadır.

Şekil 6'da gösterilen bir anahtar kelime yoğunluk haritasında, en sık kullanılan anahtar kelimeler (substance abuse, child maltreatment, child welfare ve foster care) daha belirgin bir şekilde sarı renkte görünürken, renkler açıldıkça kelime kullanım yoğunluğunun azaldığı gözlemlenmiştir.

child welfare (çocuk refahı-89 tekrar) ve mental health (ruh sağlığı-82 tekrar) kelimeleri en sık kullanılan anahtar kelimeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmada elde edilen bulgular sosyal hizmet alanında madde bağımlılığı konusunda yapılan çalışmaların önemli bir kısmının çocuk ve gençlik refahı alanına yönelik olarak önleme ve travma merkezli çalışmaların yapıldığını göstermektedir. Web of Science verileri dikkate 2014 ile 2023 yılları arasında “substance abuse” filtrelemesiyle toplamda 23.920 araştırma olsa da bu çalışmaların yalnızca %4,89 sosyal hizmet kategorisinde yer almaktadır. Bu nedenle sosyal hizmet boyutuyla madde bağımlılığıyla ilgili politika ve müdahale stratejilerinin daha etkili ve kapsamlı bir şekilde geliştirilmesine katkıda bulunulması için hem Türkiye’deki araştırmacıların hem de dünyadaki diğer ülkelerdeki araştırmacıların daha fazla nitelikli çalışma ortaya koymasına gerekmektedir. Bu çalışmanın bulguları, sosyal hizmet alanında madde bağımlılığı konusunda ilgili literatürdeki mevcut durumu ve öncelikli araştırma alanlarını anlamalarına yardımcı olarak gelecekteki araştırmaların odaklanabileceği alanları belirlemede rehberlik edecek ve madde bağımlılığıyla mücadelede daha etkili stratejilerin geliştirilmesine katkıda bulunacaktır.

Kaynakça

- Aktürk İ., Bozdoğan Ö.F., Çuhacı G., Ögel K., Şimşek G.M. & Tokluoğlu N. (2019). Bağımlılıkta Sosyal Hizmet Uygulamaları. İstanbul: Yeşilay Yayınları.
- Bayraktar, A.H., Aktürk, İ. & Yaman, Ö.M. (2024). Madde Kullanan Kişilerde Kendi Kendini Tedavi Yönteminde Öne Çıkan Unsurlar, *Bağımlılık Dergisi*, 25 (1):69-80.
- Choi S., Ryan J.P. (2007). Co-Occurring Problems For Substance Abusing Mothers In Child Welfare: Matching Services To Improve Family Reunification, *Children and Youth Services Review* (29) 1395–1410.
- Çankaya, M. (2024). WoS Veri Tabanında Yer Alan Dönüştürücü Liderlik Konulu Akademik Çalışmaların Bibliyometrik Analizi. *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (19), 79-91. <https://doi.org/10.29157/etusbed.1432616>
- Demir, Y., Çiftçi, G. E. & Tüfekçi, İ. (2023). Kadına Yönelik Ekonomik İstismara İlişkin Bibliyometrik Bir Analiz. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 13 (1), 552-572.
- Dinç, M. (2020). "İnternet Bağımlılığı Özelinde Yeni Davranışsal Bağımlılıklar". Y.Sinan Zavalı. (Ed), Sosyal Hizmet ve Bütün Yönleriyle Bağımlılık. Ankara: Grafiker Yayınları, 175-194.
- Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N. & Lim, W. M. (2021). How To Conduct A Bibliometric Analysis: An Overview And Guidelines, *Journal Of Business Research, Elsevier*, vol. 133 (C): 285-296.
- Goodman A. (1990). Addiction: Definition And İmplications. *British Journal of Addiction*, 85, 1403-1408.
- Kalaycı, S. (2022). "Sigara Bağımlılığı". Beyza Erkoç. (Ed.), Bağımlılıklar ve Sosyal Hizmet Müdahaleleri. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 3-24.
- Karabulut, A. (2023). Bağımlılık Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin Dijital Bağımlılık Düzeylerine Etkisi. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, 21, 1-25.
- Karabulut, A., & Gökler, R. (2023). Teknoloji Bağımlısı Çocuklarla İletişim. *YOBÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 4(1), 54-61.
- Kılıç, K. (2023). Alkol-Madde Bağımlılığı Olan ve Olmayan Bireylerin Dürtüsellik, Saldırganlık ve Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi. (Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Elâzığ.
- Köktaş N.Ç. & Yiğitoğlu G.T. (2024). Üniversite öğrencilerinin madde bağımlılığına ilişkin farkındalıkları ve internete yönelik tutumları: Bir oturumluk eğitim programının etkisi var mı? *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 7(1), 187-195.
- Kürtüncü, M. & Tunca, M. (2022). "Uyuşturucu Madde Bağımlılığı". Beyza Erkoç. (Ed.), Bağımlılıklar ve Sosyal Hizmet Müdahaleleri. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 55-70.
- Mutlu, E. (2015). Madde Bağımlılığının Tedavisinde Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rol ve İşlevleri: Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi ve Eğitim Merkezi Örneği. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi* (5), 16-23.
- Orum, M.H., Kustepe, A., Kara, M.Z., Dumlupınar, E., Egilmez, O.B., Ozen, M.E. & Kalenderoglu, A. (2018). Addiction profiles of patients with substance dependency living in Adiyaman province. *Medicine Science*, 7(2), 369-372.
- Ögel K. (2020). Bağımlılık ve Tedavisi Temel Kitabı (3.Baskı). İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Tarhan N. & Nurmedov S. (2020). Sanal veya Gerçek Bağımlılıkla Başa Çıkma (8. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tektaş Soy, İ. & Kocataş, S. (2020). Madde Bağımlılığı Tanısı Almış Bireylerde Benlik Saygısı ve Sosyal Dışlanma Algıları Arasındaki İlişki. *EGEHFD*, 36 (2): 73-86.
- Twerski, A.J. (2020). Bağımlılık Psikolojisi (1.Baskı). İstanbul: Say Yayınları.
- Yeşilay. (2019). 101 Soruda Bağımlılık (3.baskı). İstanbul: Gülmat Matbaacılık.
- Yıldız E. (2016). Bağımlılık Terimleri Sözlüğü (1.Baskı). İstanbul: Truva Yayınları